

ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації

Лаврівського Вадима Вадимовича

на тему: «Феномен адвокатської етики у соціально-філософському аналізі»,
що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія

1. Актуальність теми дослідження

Одним із завдань соціальної філософії є дослідження суспільного буття людини, і в цьому аспекті актуальність філософського осмислення адвокатської етики не викликає сумнівів. В умовах турбулентності, невизначеності, конфліктності сучасного світу етичні проблеми та феномен адвокатської етики вимагають осмислення засадничих принципів етичності, головних засад етики адвоката. Етичні аспекти роботи захисника прав і свобод людини, її гідності і прагнення досягти справедливості в різноманітних суспільних відносинах мають велику значущість як для соціуму, так і для життєдіяльності окремої людини. Проблема адвокатської етики торкається різноманітних сторін буття людини в суспільстві і філософське дослідження спрямовано на з'ясування належного та того, що існує в адвокатській етиці, на виокремлення суперечностей та шляхів їх подолання.

Актуальність дослідження адвокатської етики в сучасних складних соціальних умовах обумовлена воєнним станом українського суспільства, певним обмеженням прав і свобод громадян, що викликало зростання попиту на адвокатські послуги в аспекті захисту прав людини та встановлення справедливості. Подальше післявоєнне відновлення України також потребує вдосконалення суспільних відносин, соціально-конструктивного діалогу між державою та громадянським суспільством, що буде відбуватися і через інститут адвокатури і знайде відображення в адвокатській етиці.

Практичні потреби життєдіяльності суспільства загострили проблему теоретичного осмислення адвокатської етики, її становлення та змістовного наповнення. В суспільстві головними формами регуляції суспільних відносин виступають право і мораль. Еволюція людства свідчить про різноманітну роль і переплетення цих регуляторів в аспекті впливу на життєдіяльність соціуму, взагалі, і на регулювання діяльності окремих професійних груп, зокрема. Важливим для філософського аналізу є виявлення формального та змістовного наповнення адвокатської етики, її соціальних та культурних витоків, етапів та форм історичної генези, сучасної модернізації. Особливу увагу до розвитку адвокатської етики привертає використання штучного інтелекту в адвокатській практиці сьогодення. Компаративний аналіз української та чеської форм адвокатської етики також

додасть розуміння щодо тенденцій розвитку сучасної адвокатської етики, її можливостей та меж в європейському просторі.

Порівняно незначна кількість у вітчизняній філософській думці робіт, присвячених адвокатській етиці, свідчить про необхідність комплексного, соціально-філософського дослідження феномену адвокатської етики, з'ясування напрямків її вдосконалення та посиленню соціально-конструктивної ефективності.

В межах юриспруденції адвокатська етика розглядається відповідно до нормативно-правових актів щодо діяльності адвоката як система норм і правил, що формально регулюють поведінку адвокатів у професійній діяльності. В цьому (юридичному) аспекті можна виокремити дослідження таких українських науковців як Н. Бакаянова, К. Білоус, Т. Варфоломеева, С. Вілков, В. Вовнюк, Х. Горецька, М. Горецький., В. Єфіменко та інших. Серед фахівців професійної (юридичної етики) слід виділити таких фахівців як Т. Василевська, Ю. Гальонкіна, Р. Кацавець, П. Козляковський, Н. Обловацька, Л. Теліженко та інші.

Серед сучасних вітчизняних дослідників інтерес до моральної проблематики не вгасає. В цьому ракурсі можна виокремити праці філософів Т. Аболіної, А. Єрмоленка, І. Маслікової, В. Надурак, М. Рогожи, М. Сисак, Г. Коваadlo, К. Ткаченко, О. Заяць. Серед сучасних іноземних дослідників етичної проблематики проаналізовано основні ідеї щодо етики таких мислителів як Дерек Парфіт (Derek Parfit), Пітер Сінгер (Peter Singer), Зигмунт Бауман та Леонідас Донскіс, Марта Нуссбаум (Martha Nussbaum), Майкл Сандел (Michael Sandel), Аласдер Макінтайр (Alasdair MacIntyre), Чарльз Тейлора (Charles Taylor).

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертація Лаврівського Вадима Вадимовича «Феномен адвокатської етики у соціально-філософському аналізі» виконана відповідно до тем науково-дослідної роботи кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи Запорізького національного університету: «Соціально-філософська концептуалізація особливостей розвитку сучасного соціуму» (державний реєстраційний № 0116U004847) і «Європейська філософська освіта як чинник інституційного дизайну креативних індустрій у сучасній Україні» (державний реєстраційний № 0121U112228). В рамках цих тем опубліковані статті та тези, які деталізували генезу, особливості адвокатської етики як соціокультурної системи правил, з'ясовано специфіку та проблеми її функціонування, тенденції розвитку в європейському просторі. Тема дисертації затверджена на науково-технічній раді Запорізького національного університету (протокол № 1 від 21 вересня 2023 року).

2. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації **Лаврівського Вадима Вадимовича** забезпечується чіткою структурою дослідження,

послідовним розв'язанням поставлених наукових завдань, опорою на сучасний науковий доробок вітчизняних і зарубіжних учених.

У першому розділі роботи *«Теоретико-методологічні засади соціально-філософського аналізу адвокатської етики»* здійснено концептуалізацію адвокатської етики як особливої соціально-філософської категорії, що займає проміжне положення між загальним поняттям етики та особливим феноменом професійної етики. У розділі систематизовано вітчизняні й зарубіжні підходи до осмислення етичної проблематики та виявлено домінування нормативно-правового трактування адвокатської етики в юриспруденції за відсутності цілісного соціально-філософського аналізу. Обґрунтовано актуальність дослідження адвокатської етики як малодослідженого, фрагментарно представленого феномена в сучасній філософській думці. Сформовано методологічний комплекс дослідження, що поєднує системний, діалектичний, соціокультурний, компаративний, герменевтичний, екзистенціальний та антропологічний підходи. Визначено онтологічні, гносеологічні та соціально-організаційні засади аналізу адвокатської етики, а також розкрито роль моралі й права як взаємопов'язаних, але функціонально різних регуляторів професійної поведінки адвоката.

Другий розділ роботи *«Адвокатська етика як соціокультурна система регуляції суспільних відносин»* аналізує адвокатську етику як динамічну соціокультурну систему, що формується під впливом історичних, правових, моральних та ціннісних трансформацій суспільства. У розділі простежено генезу адвокатської етики від античності до сучасності та показано її залежність від еволюції держави, права і адвокатури як соціального інституту. Визначено ключові теоретичні підґрунтя адвокатської етики, зокрема концепції утилітаризму, етики обов'язку, етики справедливості та соціальної відповідальності. Уточнено категоріальне ядро адвокатської етики та моральні принципи адвокатської діяльності. Обґрунтовано похідний характер адвокатської етики від структури адвокатської діяльності та її соціальної функції. Особливу увагу приділено людиновимірному характеру адвокатської етики, внутрішнім моральним колізіям адвоката та специфіці захисту прав і свобод людини в умовах воєнного стану, що істотно ускладнює реалізацію етичних стандартів.

Третій розділ роботи *«Європейський простір адвокатської етики та її змістовна наповненість»* присвячений дослідженню європейської ціннісної та нормативної орієнтації української адвокатської етики та визначенню її місця в загальноєвропейському етичному просторі. У розділі здійснено порівняльний аналіз Правил адвокатської етики України, європейського Кодексу ССВЕ та етичних стандартів Чеської Республіки, що дозволило встановити їх ідейну спільність і водночас виявити суттєві відмінності. Показано, що українська модель характеризується вищим рівнем деталізації, тоді як європейські кодекси орієнтовані на лаконічність і універсальність принципів. Особливу увагу приділено проблемі конфлікту інтересів, дисциплінарної відповідальності та самоврядності адвокатури.

Обґрунтовано актуальність оновлення адвокатської етики в умовах цифровізації права, використання штучного інтелекту, кіберзагроз і трансформацій судочинства, що робить європейський досвід важливим орієнтиром для подальшого розвитку української адвокатської етики.

Достовірність та валідність отриманих результатів підтверджуються застосуванням методології, критичним осмисленням наукових концепцій, поглядів та підходів до досліджуваного феномена. Значна увага приділена публікаціям у фахових виданнях, апробації основних положень дослідження на наукових конференціях, що підвищує рівень наукової верифікації роботи.

Дисертаційна робота Лаврівського Вадима Вадимовича є завершеною науковою працею. Обґрунтованість висунутих здобувачем положень базується на значному обсязі опрацьованих наукових джерел, аналізі робіт українських та іноземних науковців, використанні методологічного апарату соціальної філософії, критичному підході до використаної інформації, обговоренні основних положень дисертаційної роботи на міжнародних та національних науково-практичних конференціях.

Структурні елементи дисертації – анотація, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та додатки – логічно взаємопов'язані, що забезпечує цілісність і послідовність викладення. Науковий апарат застосовано коректно, системно та методологічно виважено.

Дисертація Лаврівського Вадима Вадимовича «Феномен адвокатської етики у соціально-філософському аналізі» викладена і оформлена відповідно до вимог, передбачених Наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 155/30023 від 03 лютого 2017 р.

За формою, змістом і обґрунтуванням висновків дисертаційна робота є кваліфікованим, завершеним дослідженням, виконаним на високому теоретичному, методичному та методологічному рівні. Тема, мета, завдання і зміст дисертації повністю відповідають паспорту спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії, за якою вона представлена до захисту. Дисертаційне дослідження Лаврівського Вадима Вадимовича відповідає обраній темі, розкриває її та підтверджує, що автором вирішено поставлені у роботі завдання.

3. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Наукова новизна обумовлена тим, що адвокатська етика має значення чинника, який певною мірою характеризує розвиток соціуму; разом із тим, дана тема не була достатньо висвітленою в аспекті осмислення генези, соціальних вимірів адвокатської етики, її принципів та особливостей, так і в аналізі сучасних процесів в адвокатській етиці в аспекті соціально-філософського дискурсу. Наукова новизна розкривається у таких положеннях, які виносяться на захист:

уперше:

– визначено методологічні підходи до аналізу феномена адвокатської етики як комплексного та багатогранного суспільного явища, сутність якого обумовлена специфікою соціокультурної та правової систем, природою і рівнем розвитку громадянського суспільства, особливостями її функціонування в різноманітних соціетальних інститутах;

– визначено поняття «адвокатська етика» як соціально-філософську категорію, що позначає соціально-історично обумовлену, засновану на моральних та правових принципах систему регуляторів діяльності та екзистенції адвокатів в певному соціокультурному просторі. Це обумовлює залучення концепту «адвокатська етика» в систему сучасного соціально-філософського знання;

– обґрунтовується інтегроване розуміння феномена адвокатської етики як необхідного компонента комплексу досліджень правової системи серед інших соціальних інститутів;

– дається компаративний аналіз адвокатської етики в українському та чеському суспільствах; з'ясовано спільне та відмінне в їх змісті та адвокатській практиці;

удосконалено:

– поняттєво-категоріальний апарат соціально-філософського аналізу феномену адвокатської етики (честь, гідність, справедливість, свобода, незалежність, моральні зобов'язання, професійна компетентність, адвокатська таємниця, совість) у їх взаємозв'язку;

– розуміння того, що як різновид професійної етики адвокатська етика має такі риси: – зв'язок з специфічним видом активності людини - адвокатською діяльністю; – моральне регулювання взаємовідносин в професійному колі; – ситуативний характер, зумовлений різноманітністю професійних комунікацій, випадків та необхідністю здійснювати моральний вибір; – аксіологічну та нормативну обумовленість, що знаходить свій вираз у вигляді оформлених та затверджених адвокатськими спільнотами етичних Правил;

уточнено:

– дані щодо генези адвокатської етики, яка в своєму розвитку пройшла кілька ключових етапів: античний, середньовічний, ренесансний, етап нового часу, просвітницький, модерновий, сучасний стан, з'ясовано їх змістовні особливості. Виявлені етапи обумовлені всіма соціальними змінами, перетворенням релігійної, світської моралі і ідеології на демократичних началах та розвитком адвокатури як соціального інституту;

– розуміння адвокатської етики як необхідної складової процесу захисту прав, свобод та законних інтересів людини в суспільстві, який носить людиновимірний характер, наявність сукупності методів і способів, обумовлених, чинним внутрішньодержавним і міжнародним законодавством;

– доведено, що в умовах воєнного стану в Україні захист адвокатом прав і свобод людини ускладнюється і вимагає дотримання адвокатської етики попри законодавче обмеження конституційних прав і свобод особи;

– зазначається, що діюча в Україні практика захисту прав та свобод людини не знайшла повністю схвалення у громадськості щодо визначення правомірності та виправданості обмеження прав та свобод людини, особливо щодо форм мобілізації чоловіків, позасудового покарання людини через застосування до неї санкцій; запроваджена державна монополізація інформування населення, зокрема, телебачення, обмеження «плюралістичного медіаландшафту»; позасудової заборони владними соціальними суб'єктами деяких форм соціокультурної діяльності;

– розуміння ідейного впливу європейської (ЄС) моделі адвокатської етики на її український формат; відокремлено спільні риси та відмінності в формулюванні основних принципів адвокатської етики; уявлення щодо вдосконалення адвокатської етики як результат врахування діалектики об'єктивного та суб'єктивного, кристалізації адвокатської деонтології з боку соціального оточення, допомоги адвокату з боку штучного інтелекту (ШІ);

– уявлення про діяльність адвоката, стверджується думка, що адвокат певною мірою грає свою роль як актор, сховавши за професійною маскою справжнє ставлення до, можливо, негативних етичних сторін клієнта і будує комунікацію з ним відповідно до вимог адвокатської етики;

– визнано, що діяльність адвоката постійно супроводжують внутрішні моральні колізії між його укоріненими світоглядними та етичними настановами і ціннісними орієнтаціями клієнтів. Підкреслено, що згідно адвокатської етики захисник демонструє доброзичливе прагнення й здібність допомогти клієнту захистити його права, надавши оптимальний варіант вирішення конкретної проблеми клієнта;

– наголошено на вольовий та інтелектуальний компонентах, ораторському мистецтві в діяльності адвоката, його психологічній стійкості, які відіграють важливу роль в адвокатській діяльності;

набуло подальшого розвитку:

– розуміння того, що адвокатська етика похідна від адвокатської діяльності, структуру якої складають наступні елементи: суб'єкт (адвокат), об'єкт (клієнт); мета (консультація, захист прав і свобод), мотив (прагнення досягти справедливості, отримання гонорару як спосіб заробітку); засоби діяльності (знання чинного законодавства та адвокатської етики, які використовуються адвокатом для впливу на клієнта та судову систему); результат діяльності (захист прав і свобод клієнта, мінімальний судовий вирок, чи виправдання клієнта).

Теоретичне значення результатів дисертації полягає у поглибленні соціально-філософського осмислення адвокатської етики як цілісного феномена суспільного буття, що поєднує правові, моральні, ціннісні та екзистенційні виміри

професійної діяльності адвоката. У роботі подолано галузеву однобічність правового підходу до адвокатської етики та введено її до системи сучасного соціально-філософського знання як самостійну категорію. Теоретично обґрунтовано понятійний апарат дослідження адвокатської етики, уточнено її структуру, принципи, функції та історичну генезу. Розкрито аксіологічні, антропологічні та екзистенційні засади адвокатської етики, що дозволяє розглядати її як механізм соціального регулювання та чинник формування довіри до правової системи. Отримані результати розширюють уявлення про взаємодію моралі й права, професійної етики та соціальної відповідальності в умовах трансформацій сучасного суспільства, а також створюють підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень у галузі соціальної філософії, етики та філософії права.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання його результатів у професійній діяльності адвокатів, у процесі вдосконалення нормативно-етичних засад функціонування адвокатури, а також у підготовці та підвищенні кваліфікації правників. Сформульовані положення щодо принципів, категорій та соціальних вимірів адвокатської етики можуть бути використані при розробці та коригуванні правил адвокатської етики з урахуванням сучасних викликів, зокрема цифровізації права, застосування штучного інтелекту, кібербезпеки та умов воєнного стану. Матеріали дослідження можуть бути впроваджені в освітній процес під час викладання курсів з філософії, соціальної філософії, етики, філософії права, професійної етики юриста. Практичні висновки сприяють формуванню етичної культури адвокатів, розвитку їхньої професійної рефлексії, стресостійкості та відповідальності за захист прав і свобод людини в сучасному соціокультурному просторі. Результати можуть бути використані при викладанні курсів «Юридична етика», «Професійна етика юриста», «Суддівська етика».

4. Кількість наукових публікацій, повнота висвітлення результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами.

Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження викладені автором у 13 публікаціях, серед яких: 5 статей, надруковані у наукових фахових виданнях України з філософії, затверджених МОН України категорії Б, 1 стаття у науковому фаховому виданні України з права, 1 розділ у колективній монографії в іноземному науковому видавництві, 6 матеріалів виступів на наукових конференціях. Аналіз наукових праць В.В.Лаврівського дає можливість стверджувати, що опубліковані матеріали повною мірою відображають основні положення висновків дослідження та відповідають Наказу МОН України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» № 1086/34057 від 08 жовтня 2019 р.

Список публікацій здобувача за темою дисертації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. **Лаврівський В.В.** Генеза адвокатської етики: етапи та особливості. *Вісник гуманітарних наук*. 2025, № 7. С. 436-454. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15503309> URL: <https://zenodo.org/records/15503309>.
2. **Лаврівський В.В.** Наукові розвідки етичної проблематики в сучасній світовій філософській думці. *Humanities Studies*. 2025, № 23 (100). С.53-58. DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2025-23-100-06> URL: <https://humstudies.com.ua/article/view/335587/324479>.
3. **Лаврівський В.В.** Європейський простір адвокатської етики та його вплив на адвокатуру України. *Вісник гуманітарних наук*. 2025, № 11. С. 7-15. DOI <https://doi.org/10.32689/2523-4365-2025-11-7-15> URL: <https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/230/223>.
4. **Lavrivsky V.** Axiological and praxeological basis of studying the phenomenon of lawyer ethics, *Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies*. 2024. Issue 53. P. 96–104. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.53.11> URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/53_2024/13.pdf.
5. **Лаврівський В.** Аспекти феномена адвокатської етики у історико-філософській традиції. «Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії». 2024, № 52. С. 147–152. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.52.17> URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/52_2024/19.pdf.

Розділ монографії:

6. **Лаврівський В. В.** Інститут адвокатури в системі регуляторів сучасного європейського суспільства. Міжнародна колективна монографія «*Moderní aspekty vědy*»: Розділ XLIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie /Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: 2024. С. 483-494. DOI : <https://doi.org/10.52058/43-2024> URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-43.pdf>.

Стаття, яка додатково відображає наукові результати дисертації:

7. **Лаврівський В. В.,** Ель Гуессаб К., & Білокопитова, Н. І. Адвокатська етика під час воєнного стану: реалізація захисту прав і свобод людини. *Академічні візії*, 2024, № 37. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.14212073> URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1501>

значення, а отже, свідчить про істотний особистий внесок здобувача у розвиток філософії.

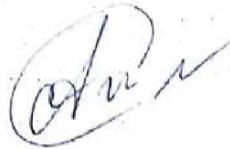
2. Дисертація Лаврівського Вадима Вадимовича «Феномен адвокатської етики у соціально-філософському аналізі» може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні кафедри:
завідувач, професор кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи,
факультету соціології та управління ЗНУ
д.філос. н., професор

Т.І. Бутченко

Член експертної групи:
професор кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи
факультету соціології та управління ЗНУ,
д.філос.н., професор

О.В. Краснокутський

Член експертної групи:
професор кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи
факультету соціології та управління ЗНУ
д.філос. н., доцент

В.В. Глазунов

Член експертної групи:
професор кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи
факультету соціології та управління ЗНУ
д.філос. н., доцент

І.Ю. Чайка